B.K. BIRLA CENTRE FOR EDUCATION
SARALA BIRLA GROUP OF SCHOOLS
A CBSE DAY-CUM-BOYS' RESIDENTIAL SCHOOL

NABET

INDIAN PUBLIC SCHOOLS' CONFERENCE

TERM-1_EXAMINATION 2025-26
SANSKRIT (119)

Class: VI — Duration : 3.00 Hrs
Date : 17-09-2025 — Max. Marks: 80
Admission No.: — Roll No.:

सामान्यनिर्देशाः

1. कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 4 पृष्ठानि मुद्रितानि सन्ति।
2. कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे षोडश प्रश्नाः सन्ति।
3. उत्तरलेखनात् पूर्वं प्रश्नस्य क्रमाङ्कः अवश्यं लेखनीयः।
4. प्रश्नस्य क्रमाङ्कः प्रश्नपत्रानुसारम् एव लेखनीयः।
5. सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि।
6. प्रश्नानां निर्देशाः ध्यानेन अवश्यं पठनीयाः।

खण्ड क अपठित बोध

प्रश्न 1. निम्नलिखित अपठित गद्यांश पठित्वा एतदाधारित प्रश्नानाम् उत्तराणि चित्वा लिखत।

वने एकः सिंहः निवसति स्मः। सिंहः गुहायां शयनं करोमि स्मः। कोऽपि मूषकः तत्र आगत्य सिंहस्य शरीरे अधावत्। कुपितः सिंहः मूषकं करे गृहाति। मूषकः निवेदयति मां मा मारय अहं ते सहायता करिष्यामि। सिंहः हसनवदत् लघुमूषकः मम सहायता कतिरष्यति एकदा सिंहः जाले अपतत्। सः उच्चैः अगर्जत्। तस्य गर्जनं श्रुत्वा मूषकः आगच्छत्। सः जालं दन्तैः अकर्तयत्। बन्धनमुक्तः सिंहोऽवतदत् मित्रं तु लघुः अपि वरम्।

क. एकपदेन उत्तरम् लिखत – **02**

1. सिंह कुत्र निवसति ?
2. सिंह कुत्र अपतत् ?

ख. पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत – **04**

1. मूषकः किं निवेदयति ?
2. सिंहः किम् अवदत् ?

ग. निर्देशानुसारं भाषाकार्यं करोतु – **04**

1. **मूषकः जालं दन्तैः अकर्तयत्। वाक्येस्मिन् कियापदं किम् ?** (वाक्य में क्रिया क्या है ?)
   क. मूषकः ख. जालं ग. दन्तैः घ. अकर्तयत्
2. **सिंहः शयनं करोति स्म। वाक्येस्मिन् कर्तृपदं किम् ?** (वाक्य में कर्तापद क्या है ?)
   क. सिंहः ख. शयनं ग. करोति घ. स्म
3. मूषकः **अधावत्। 'अधावत्' इति पदे कः लकारः अस्ति? (अधावत** में कौन सा लकार है?)
   क. लट्लकार ख. लृट्लकार ग. लङ्लकार घ. लोट्लकार
4. **एकदा जाले सिंहः अपतत् ? वाक्येस्मिन् अव्ययपदं किम्?** (वाक्य में अव्ययपद क्या है?)
   क. एकदा ख. जाले ग. सिंहः घ. अपतत्

खण्ड ख (व्यावहारिक व्याकरण)

प्रश्न 2 वचनाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि चित्वा लिखत – **03**

(1) **'छात्रः'** शब्दस्य द्विवचनं किम् ? **'छात्रः'** शब्द का द्विवचन क्या है ?
   (क) छात्रे **(ख)** छात्रौ **(ग)** छात्राः **(घ)** छात्रैः

(2) **'लेखनी'** शब्दस्य बहुवचनं किम् ? **'लेखनी'** शब्द का बहुवचन क्या है ?

(क) लेखिन्ये **(ख)** लेखन्यौ **(ग)** लेखन्यः **(घ)** लेखनीभ्याम्

(3) **'पुष्पाणि'** शब्दस्य एकवचनं किम् ? **'पुष्पाणि'** शब्द का एकवचन क्या है ?

(क) पुष्पानाम् **(ख)** पुष्पम् **(ग)** पुष्पे **(घ)** पुष्पौ

प्रश्न 3 लिंगाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि चित्वा लिखत – **03**

(1) **बालकः** पाठं पठति। रेखांकितस्य शब्दस्य स्त्रीलिंगः कः? रेखांकित शब्द का स्त्रीलिंग क्या है ?

(क) बालिकौ **(ख)** बालिका **(ग)** बालिके **(घ)** बालिकाः

(2) **माता** भोजनं पचति। रेखांकितस्य शब्दस्य पुल्लिंगः कः? रेखांकित शब्द का पुल्लिंग क्या है ?

(क) मातरौ **(ख)** पितरौ **(ग)** पिता **(घ)** पितरः

(3) दत्तेषु शब्देषु नपुंसकलिंगः शब्दः कः ? दिए गए शब्दों में नपुंसकलिंग शब्द कौन सा है ?

(क) अध्यापकः **(ख)** नदी **(ग)** कमलम् **(घ)** लता

प्रश्न 4 कारकाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि चित्वा लिखत – **03**

(1) **बालकः** पाठं पठति। रेखांकिते शब्दे कः कारकः अस्ति ? रेखांकित शब्द में कौन सा कारक है?

(क) प्रथमा – कर्ता कारकः **(ख)** द्वितीया – कर्म कारकः

(ग) तृतीया – करण कारकः **(घ)** चतुर्थी – सम्प्रदान कारकः

(2) **रामस्य** पुत्रः लवः अस्ति। स्थूले शब्दे कः कारकः अस्ति? रेखांकित शब्द में कौन सा कारक है?

(क) पंचमी – अपादान कारकः **(ख)** षष्ठी – सम्बन्ध कारकः

(ग) सप्तमी – अधिकरण कारकः **(घ)** चतुर्थी – सम्प्रदान कारकः

(3) छात्रः **गृहं** गच्छति। रेखांकिते शब्दे कःकारकः अस्ति ? रेखांकित शब्द में कौन सा कारक है?

(क) प्रथमा – कर्ता कारकः **(ख)** द्वितीया – कर्म कारकः

(ग) तृतीया – करण कारकः **(घ)** चतुर्थी – सम्प्रदान कारकः

प्रश्न 5 उचितैः अवययपदैः रिक्तस्थानानि पूरयत–उचित अवययपद से रिक्तस्थान भरिए – **03**

(कदा, अद्य, पुरा, एव)

(क) ....मम संस्कृतविषयस्य परीक्षा अस्ति।

(ख) छात्रः संस्कृतम् .... पठति।

(ग) .... भारते राजा रामः आसीत्।

(घ) भवान् गृहं .... गमिष्यति ?

प्रश्न 6 संख्यावाचिकैः शब्दैः रिक्तस्थानानि पूरयत–उचित संख्यावाचीपद से रिक्तस्थान भरिए **05**

(1) (1) .... सूर्यः विश्वं प्रकाशयति।

(क) एकः **(ख)** पंच **(ग)** अष्ट **(घ)** चत्वारि

(2) मम कक्षायाम् (7) .... विषयाः भवन्ति।

(क) त्रीणि **(ख)** सप्त **(ग)** अष्टादश् **(घ)** चत्वारिंशत्

(3) अहं (13) .... वर्षीयः अस्मि।

(क) त्रयोदश् **(ख)** सप्तविंशतिः **(ग)** अष्टादश् **(घ)** चतुर्विंशति

(4) मम गृहे (18) .... जनाः सन्ति।

(क) त्रयोदश् **(ख)** सप्तविंशतिः **(ग)** अष्टादश् **(घ)** चतुर्विंशति

(5) मम विद्यालये (30) .... कक्षाः सन्ति।

(क) त्रयोदश् **(ख)** त्रयोविंशतिः **(ग)** त्रिंशत् **(घ)** त्रयस्त्रिंशत्

प्रश्न 7 अधोलिखितानां शब्दानाम् अर्थो लेख्यः – नीचे लिखे शब्दों का अर्थ लिखिए **05**

(1) महिले ––––––––––––––

(2) पुस्तिकानि –––––––––––

(3) तानि भवनानि ––––––––––

(4) ते बालकाः –––––––––––––

(5) ताः अध्यापिकाः ––––––––––

प्रश्न 8 अधोलिखितयोः धात्वोः एकस्य धातुरूपं लिखत – **03**

दी गई धातुओं में से किसी एक धातु का धातुरूप लिखिए

(1) गम् धातुः लङ्लकारः (भूतकालः)

(2) पठ् धातुः लृट्लकारः (भविष्यत् कालः)

प्रश्न 9 अधोलिखितयोः शब्दयोः एकस्य शब्दरूपं लिखत – **05**

दिए गए शब्दों में से किसी एक शब्द का शब्दरूप लिखिए

(1) अकारान्तः पुल्लिंगः 'राम' शब्दः

(2) आकारान्तः स्त्रीलिंगः 'लता' शब्दः

खण्ड ग (पाठयपुस्तक)

प्रश्न 10 अधोलिखितान् पठित गद्यांशान् पठित्वा एतदाधारित प्रश्नानाम् उत्तराणि चिनुत्वा लिखत–

एकस्मिन् दिवसे काकः शुकः च मिलित्वा भोजनान्वेषनार्थं किंच्चित ग्रामं गच्छत्ः। तौ कस्यचन कृषकस्य गृहं परितः भोजनान्वेषणं कुरूतः। काकः तु क्षेत्रं परितः विद्यमान कीटान् आहारकणान् च खादति। शुकः तु आम्रवृक्षम् आरूह्य आम्रफलं खादति। शुकस्य' मिट्ठू– मिट्ठू' इति श्रृत्वा कृषकः आगच्छति शिलाखण्डं च क्षिपति।

(क) एकपदेन उत्तरत। (लघु उत्तर लिखिए) – **01**

(1) मिट्ठू– मिट्ठू' इति श्रृत्वा कः आगच्छति ?

(ख) एकवाक्येन उत्तरत। (एक वाक्य में उत्तर लिखिए) – **02**

(1) तौ कस्यचन कस्य गृहं परितः भोजनान्वेषणं कुरूतः ?

(2) काकः तु क्षेत्रं परितः कान् च खादति ?

(ग) निर्देशानुसारं भाषाकार्यं करोतु – **02**

(1) तौ भोजनान्वेषनार्थं किंच्चित ग्रामं गच्छत्ः। वाक्ये कियापदं किम् ? कियापद क्या है?

(क) तौ (ख) भोजनान्वेषनार्थं

(ग) किंच्चित ग्रामं (घ) गच्छत्ः

(2) शुकः तु आम्रफलं खादति। वाक्ये कर्तृपदं किम् ? कर्तापद क्या है?

(क) शुकः (ख) तु

(ग) आम्रफलं (घ) खादति

प्रश्न 11 (क)एकपदेन उत्तरत। (लघु उत्तर लिखिए) – (केवलम् प्रश्नद्वयम्) **02**

(1) के रक्षन्ति ?

(2) किं विकसति ?

(3) कौ गर्जतः ?

(ख) निम्नप्रश्नानां पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत – (केवलम् प्रश्नत्रयम्) **06**

(1) क्रिया किसे कहते है ?

(2) मध्यमपुरूष किसे कहते है ?

(3) लकार किसे कहते है ?

(4) प्रथममपुरूष किसे कहते है ?

प्रश्न 12 निम्नलिखितानि श्लोकांश मेलनम् कुरूत – **06**

क	ख
विद्या ददाति विनयम्	श्वान निद्रां तथैव च ।
काकचेष्टा बको ध्यानं	सर्वे सन्तु निरामया ।
सर्वे भवन्तु सुखिनः	विनयाद् याति पात्रताम्।
पात्रत्वात् धनमाप्नोति	विद्यार्थी पंच सक्षणम्
अल्पाहारी गृहत्यागी	धनाद्धर्मं ततः सुखम्

खण्ड घ (लेखन कौशल)

प्रश्न 13 चित्रं दृष्ट्वा मंजूषायाः सहायतया पंच संस्कृतवाक्यानि लिखत – **05**

मंजूषा

(द्वे, समीपे, कुटीरं, पृष्ठभागे, कुम्भकारः)

- ग्रामस्य मध्ये एकं ----------- अस्ति।
- कुटीरे समीपे -------- घटं रचयति।
- ------- महिले भूम्यां उपविष्टे घटान् भूषयतः।
- एकः वृक्षः कुटीरस्य --------- स्थितः अस्ति।
- एकः खट्वा वृक्षस्य --------- अस्ति।

प्रश्न 14 अधोलिखितां कथां मंजूषायां दत्तैः शब्दैः पूरयित्वा पुनः लिखत **05**

नीचे लिखी कथा को मंजूषा में दिए शब्दों की सहायता से पूरा करके पुनः लिखिए

एषः (1) ....अस्ति। रमणः एकः (2) ....अस्ति। सः (3) .... प्रातः उत्तिष्ठति (4) .... च करोति। ततः सः (5) ....गच्छति तत्र (6) .... च पठति। सः सदा (7) .... वदति। सः एकः (8) ....छात्र अस्ति। सः (9) .... कलहं न करोति। सः सर्वेषां (10) .... छात्रः आसीत्।

(**मंजूषा –** व्यायामं, छात्रः, कदापि, रमणः, सदा, सत्यं, विद्यालयं, आदर्शः, पुस्तकानि, प्रियः)

प्रश्न 15 स्वमनसा कस्मिंश्चित् विषये संस्कृतेन पंच वाक्यैः एकं अनुच्छेदं लिखत। **05**

प्रश्न 16 कौऽपि द्वौ सुभाषितश्लोकौ लिखत । **06**

==================== सफलतायै शुभाशयाः ====================